

Таким чином, встановлено, що рентабельним виробництво та реалізація свинини виявилось лише в одному підприємстві (СВК по виробництву яловичини), яке у 2010 р. мало поголів'я 10210 гол. свиней. При цьому площа ріллі в кооперативі становить лише 92 га, тобто підприємство не має можливості виробляти власні корми, а змушене закуповувати їх у інших товаровиробників. Однак, рівень рентабельності виробництва та реалізації продукції свинарства складає практично 60 %. Отже, нині ефективний розвиток галузі свинарства можливий і за умови плідного функціонування виробників продукції свинарства з підприємствами, які займаються виробництвом продукції рослинництва.

Висновки. Виконані розрахунки показали, що в сучасних умовах функціонування вітчизняного ринку свинини розвиток інтеграційних процесів, зокрема, за запропонованим нами сценарієм дозволить створити передумови до суттєвого підвищення ефективності функціонування цієї, вкрай важливої, підгалузі тваринництва, а також сприяти підвищенню та стабілізації доходів сільськогосподарських підприємств інших галузевих напрямів.

Література:

1. Кравець І.В. Динамічні зміни на ринку свинини / І.В. Кравець // Агроінком. – 2007. – № 11-12. – С. 11-15.
2. Свиноус І.В. Розвиток особистих селянських господарств в умовах перехідної економіки / І.В. Свиноус // Економіка АПК. – 2003. – № 6. – С. 30-33.
3. Святківська Є. Ринок свинини в Україні / Є. Святківська // Прибуткове свинарство. – 2010. – № 2 (02). – С. 23-26.
4. Сільське господарство України: статистичний збірник 2010 р. / За ред. Ю.М. Остапчука. – К.: Державна служба статистики України, 2011. – 385 с.
5. Іванюта В.Ф. Стан і проблеми виробництва продукції свинарства в Україні / В.Ф. Іванюта, Н.М. Бейдик // Агросвіт. – 2008. – № 10. – С. 25-27.

Рецензент: д.е.н., професор Онегіна В.М.

УДК. 331.338.8:633

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Кованець І.І., аспірант

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Виробництво олійних культур для сільськогосподарських підприємств є одним із основних джерел формування їх доходності, що дозволяє забезпечити ефективну діяльність. У статті проведено аналіз рівня виробництва олійних культур та визначення шляхів їх підвищення у сільськогосподарських підприємствах.

A production of oil-bearing cultures for agricultural enterprises is one of basic sources of forming of their profitability, that allows provide effective activity. In the floor the analysis level of production oil-bearing cultures and determination ways of their increase is conducted in agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Вирощування олійних культур є важливою складовою економічного розвитку держави. Протягом останніх років спосте-

рігається стала тенденція розширення посівних площ олійних культур в аграрних підприємствах, що зумовлено вигідністю їх вирощування порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Україна займає провідні позиції з виробництва насіння соняшнику, забезпечуючи в окремі роки 15-16% його загальносвітового обсягу. Останніми роками почало динамічно розвиватись виробництво сої. Перспективність соєвого ринку, вигідність вирощування цієї культури, відсутність проблем зі збутом продукції приваблює дедалі більшу кількість сільськогосподарських підприємств. Проте темпи зростання виробництва сої в Україні значно відстають від потреб внутрішнього ринку. Крім того, за останнє десятиріччя зміцнив свої конкурентні позиції на ринку ріпак, валові збори насіння якого суттєво збільшилися, розширилися ринки збуту, досягли досить високого рівня продукти його переробки.

Виробництво олійних культур для сільськогосподарських підприємств є одним із основних джерел формування їх доходності, що дозволяє забезпечити ефективну діяльність. Воно відіграє важливу роль у забезпеченні населення цінними продуктами харчування, галузі тваринництва – поживним кормом, переробної промисловості – сировиною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основі сучасної методології визначення ефективності виробництва продукції олійних приділяється велика увага економістів-аграрників. Чимало теоретичних розробок і рекомендацій з цього питання мають високу наукову і практичну цінність: В.І. Бойка, О.А. Бугуцького, П.І. Гайдуцького, П.М. Гарасима, Ю.С. Коваленка, П.М. Макаренка, П.Т. Саблука, М.Ф. Соловйова, С.О. Шпичака, В.Я. Щербакова, В.В. Юрчишина, Т.В. Ярославської та інших.

Постановка завдання. Виробництво соняшнику в Україні залишилося однією з галузей, яка все ще утримує економіку значної кількості господарств у задовільному стані. На нашу думку, слід більше уваги приділити підвищенню ефективності виробництва олійних культур сільськогосподарських підприємствах за рахунок нових сортів швидко окупних та екологічно безпечних, досягнення високого рівня ефективності виробництва соняшнику. Ціль статті полягає у аналізі рівня виробництва олійних культур та визначення шляхів їх підвищення у сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення ефективності галузі, перш за все, пов'язують із збільшенням виробництва продукції та підвищення її якості. Оцінка ефективності виробництва продукції соняшнику ґрунтується на комплексному підході до визначення її кінцевих результатів з урахуванням залучених ресурсів та ступеня їх використання.

За останні роки Україна значно наростила обсяги виробництва насіння олійних культур, але на жаль не шляхом поліпшення технології вирощування олійних культур, підвищенням їх врожайності та олійності, зменшенням собівартості продукції за рахунок впровадження енергозберігаючих технологій та ефективного застосування хімічних препаратів, а шляхом збільшення посівних площ. Таким чином, ці економічно-привабливі культури «витіснили» з полів інші не менш важливі культури. Починаючи з 2007 року посівні площі

під соняшником поступово збільшувалися і в 2011 році досягли 4,7 млн. га, тобто зросли на 20,5 %.

Для підвищення ефективності вирощування та реалізації олійних культур окрім втручання держави у регулювання експортно-імпортних операцій, також є необхідним вжиття ряду заходів і на господарському рівні. Зокрема, удосконалення регіонального розміщення посівів, з врахуванням біологічних особливостей, технологій вирощування, застосування відповідних засобів захисту, неухильне додержання вимог чергування посівів соняшнику в полях сівозміни, впровадження високоврожайних гібридів, залучення необхідних для розвитку галузі коштів та матеріальних ресурсів (техніки, добрив, посівного матеріалу, гербіцидів) шляхів пошуку потенційних інвесторів і кредиторів, інтегрування в агропромислові та кооперовані формування з метою вирішення проблем належного виробництва і раціонального використання урожаю [2].

У 2011р. було зафіксовано вагоме зростання рівнів рентабельності виробництва більшості основних олійних культур, а саме: ріпаку – 40,6% проти мінус 12,1%, соняшника – 70,7% проти 61,1%.

Останніми роками в багатьох країнах, у тому числі й Україні, спостерігається підвищена увага до такої олійно-білкової культури як ріпак. Необхідність збільшення питомої ваги ріпаку в структурі виробництва олії сировини зумовлюється зростанням попиту на ріпакову олію не тільки з точки зору задоволення продовольчих потреб, а перш за все високих темпів росту її використання для виробництва біопалива [3].

Уже не один рік точаться дискусії щодо впливу соняшнику на родючість ґрунту й продуктивність інших культур у сівозмінах, а тим часом площі його посівів дедалі зростають. Водночас науковці намагаються привернути увагу сільгоспвиробників до інших олійних культур, цілком спроможних замінити (принаймні частково) соняшник у структурі посівів, не зашкодивши при цьому економіці господарювання й значно поліпшивши його агрономічний рівень.

Основними олійними культурами у сільськогосподарських підприємствах України, є соняшник, ріпак, та соя. Соя завдяки своєму унікальному хімічному складу використовується як олійна, так і білкова культура і є основною за поширенням у світі, виробництво якої зростає високими темпами. Дані культури займають найбільшу посівну площу серед олійних культур, хоча у період 2007-2011 рр. спостерігається їх суттєве коливання. (табл. 1).

Аналізуючи наведені в таблиці дані можемо відмітити, що поряд із соняшником впродовж досліджуваного періоду нарощується виробництво сої, попит на насіння якої постійно зростає і яке має високу ціну реалізації. Площа посіву даної культури збільшилась із 0,6 млн. га у 2007р. до 1,1 млн. га у 2011р., або на 183,3%. Соя, яка використовується у першу чергу для збагачення білком концентрованих кормів, її цінні кормові якості широко використовується для збалансування раціонів тварин. Також слід зазначити, що спостерігається стабілізація посівних площ під ріпак та покращується його урожайність (на 32,1% порівняно з 2007р.).

**Динаміка площі, урожайності та валового збору олійних культур
у сільськогосподарських підприємствах**

Культури	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. у % до 2007 р.
Зібрана площа млн. га.						
Соняшник	3,9	4,3	4,2	4,5	4,7	120,5
Соя	0,6	0,5	0,6	1,0	1,1	183,3
Ріпак	0,8	1,4	1,0	0,9	0,9	112,5
Урожайність, ц/га						
Соняшник	12,2	15,3	15,2	15,0	18,4	150,8
Соя	12,4	15,1	16,8	16,2	20,4	164,5
Ріпак	13,1	20,8	18,5	17,0	17,3	132,1
Валовий збір, млн. т						
Соняшник	47,6	65,8	63,8	67,5	86,4	181,5
Соя	7,4	7,8	10,1	16,2	22,4	302,7
Ріпак	10,5	29,1	18,5	15,3	15,6	148,6

Урожайність насіння олійних культур впродовж періоду досліджень суттєво варіювала залежно від погодно-кліматичних та інших умов. Збільшення посівних площ олійних культур та переважно позитивна динаміка їх урожайності обумовила зростання обсягів валового виробництва насіння соняшнику у 2011р. порівняно із 2007р. на 81,5%, сої – у 3,2 рази та ріпаку на 48,6%.

Збільшення виробництва насіння соняшнику і підвищення його ефективності пов'язані з впровадженням високоврожайних і високо олійних сортів та широким використанням індустріальної технології. Важливими складовими підвищення урожайності соняшнику є використання якісного насіння, застосування сівозмін, раціонального поєднання механічних і хімічних способів боротьби з бур'янами, науково обґрунтоване використання добрив, своєчасне збирання, очищення і сушіння насіння, раціональне комплектування машинних агрегатів та ефективне використання комплексів машин. Збільшення врожайності та якості насіння соняшнику повинне досягатися шляхом підбору найкращих для даного регіону гібридів та створення найсприятливіших умов при використанні прогресивних технологій: оптимальними нормами мінерального живлення та застосуванням зрошення.

Насіння олійних культур є одним з найбільш привабливих видів продукції на аграрно-продовольчому ринку, попит на яку необмежений і випереджає пропозицію, що відповідно забезпечує високий рівень цін на дану продукцію. Це дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам навіть при високій урожайності та високій собівартості виробництва олійних культур гарантовано одержувати високі прибутки.

Виробництво соняшнику в Україні залишилося однією з галузей, яка все ще утримує економіку значної кількості господарств у задовільному стані. Звичайно, що показники покращилися відносно попереднього періоду, і Україна не втратила свої позиції на світовому ринку і міцно залишається в першій десятці

країн-виробників соняшнику, що забезпечує їй відповідну конкурентоспроможність на світовому ринку. Найважливішою умовою зростання економічної ефективності його виробництва є підвищення врожайності за рахунок впровадження високоврожайних і високо олійних сортів та гібридів, широким використанням індустріальних технологій.

Беручи до уваги інтерес держави до врегулювання нестабільної ситуації на ринку оліє жирової продукції, на наш погляд, слід насамперед, більш детально віднестись до питання регулювання державного експортного мита на насіння соняшнику, ріпаку та сої. Погоджуючись з думкою багатьох фахівців, можна стверджувати, що зменшення експортного мита призведе до втрат державного бюджету. Масовий експорт насіння олійних культур з України призведе до зниження цін на світовому ринку, експорт оліє жирової продукції, зокрема олії, буде практично зупинено, і наша держава втратить зовнішні ринки, а це означає і, робочі місця. Крім цього, виробники насіння олійних культур, намагаючись отримати більші прибутки, будуть засіювати більші площі під вигідною культурою, виснажуючи та загублюючи тим самим землю [5].

Питання експорту насіння соняшнику, на сьогоднішній день, відносно врегульовано та не потребує додаткового втручання. Підтримку сільськогосподарського товаровиробника доцільно здійснювати через надання пільгового кредитування, державної бюджетної допомоги та контролю за збереженням якості земель.

Висновки. Одним із шляхів підвищення ефективності виробництва олійних культур в сільськогосподарських виробництвах є введення нових сортів соняшнику, ріпаку та сої. Вже сьогодні в розвинутих країнах селекція та насінництво забезпечують 35-40% проросту врожаю. Впровадження нових сортів соняшнику в господарстві, які мають високу чутливість до добрив, імунітетом до основних місцевих рас хвороб і шкідників, стійкістю до екологічних стресів є одним з основних, надійних, економічно-вигідних, швидко окупних та екологічно безпечних шляхів підвищення продуктивності і досягнення високого рівня ефективності виробництва соняшнику. Найважливішою умовою зростання економічної ефективності його виробництва є підвищення врожайності за рахунок впровадження високоврожайних і високоолійних сортів та гібридів, широким використанням індустріальних технологій.

Крім того, за рахунок розширення виробництва сої можливо значно посилити потенціал підвищення ефективності аграрного виробництва. Висока урожайність і попит на ринку, що має тенденцію до зростання, стимулюють до нарощування обсягів виробництва ріпаку, виготовлення біодизеля із насіння якого може стати однією із складових забезпечення паливом агропромислового сектора економіки.

Література:

1. Аналітичний огляд ринку 13 вересня 2012 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://agrex.gov.ua/2012/09/13/analitichniy-oglyad-rinku-13-veresnya-2012>.

2. Бойчик І.М. Економіка підприємства. Навчальний посібник - К: Атика 2004. 480с.

3. Маслак О. На черзі – пізні культури / О. Маслак // Пропозиція. – 2012 №9. – С. 24 - 30.

4. Музафаров Н. Вирощування урожайного ріпаку / Н. Музафаров, К. Манько // Агробізнес сьогодні. – 2012. - №13.

5. Огляд ринку олійних культур в Україні та в світі у січні 2012 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zernoua.info/index>.

6. Сільське господарство України: стат. щорічник за 2011 р. / за заг. кер. Ю. М. Остапчука; Держкомстат України. – К., 2012.

7. Супрун О.М. Підсумки та перспективи розвитку агропромислового комплексу Харківської області / О.М. Супрун // Економіка АПК.-2009.-№3. С.112-115.

8. Чехов Р.А. Розвиток ринку дрібнонасієних олійних культур / Р.А. Чехов // Економіка АПК. – 2010. - №10. – С. 37 - 40.

Рецензент: д.держ.упр., професор Лозинська Т.М.

УДК 332.3:631.95

НАУКОВІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Кононенко Ж.А., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

Узагальнено гострі екологічні питання використання сільськогосподарських угідь. Розглянуто заходи щодо підвищення екологічного використання сільськогосподарських угідь.

It is Generalised sharp ecological questions of the use the agricultural grounds in region. The Considered measures on increasing of the ecological use the agricultural grounds.

Постановка проблеми. Актуальність питання ефективного використання земельних ресурсів на сучасному етапі економічного та екологічного розвитку зумовлюється складною екологічною ситуацією сучасності. Зокрема це стосується процесів урбанізації та збільшення техногенного навантаження на навколишнє середовище, розвиток ризикованих (щодо екологічної безпеки) видів виробництва з потенційно небезпечними технологіями виробничого процесу (атомна енергетика, хімічна промисловість), що призводить до розширення земель не придатних для використання в сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням економіко-екологічного використання сільськогосподарських угідь останнім часом приділяється значна увага зарубіжних та вітчизняних вчених. У нашій країні проблемам ефективності використання землі присвячені роботи відомих науковців, зокрема Д.С. Добряка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, М.М. Федорова та ін.

Постановка завдання. Основна увага статті приділена узагальненню питання сучасного стану економіко-екологічного використання земельних ресурсів, обґрунтування напрямів підвищення екологічного землекористування та вивчення особливостей формування земельних відносин в умовах трансформації форм власності на землю.